

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

بررسی میزان تطبیق محتوای کتاب هدیه های آسمانی سوم ابتدایی بر اساس الگوی خلاقیت گیلفورد

علی اصغر جعفری

کارشناسی، آموزش ابتدایی، دانشگاه فرهنگیان

اداره آموزش و پرورش شهرستان زنجان

Jafarias4321@gmail.com

09031949851

چکیده:

این پژوهش با هدف تحلیل محتوای کتابهای هدیه های آسمانی پایه سوم بر اساس عوامل خلاقیت گیلفورد انجام شده است. در این پژوهش از روش تحلیل محتوای مفهومی استفاده شده و پس از مشخص کردن مولفه های خلاقیت بر مبنای دیدگاه گیلفورد تحلیل محتوای متن پرسش ها و تصاویر کتاب مذکور اقدام شد. در این پژوهش جامعه آماری کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم می باشد و جامعه آماری و نمونه برابر می باشد. نتایج تحقیق نشان داد که ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم به طور متوسط می باشد ضریب درگیری برای پرسش های کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم به طور متوسط می باشد. ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم پایین تر از حد متوسط می باشد؛ در مجموع کلیه مؤلفه های خلاقیت در متون پرسشها و تصاویر زیر یک بوده که نشان دهنده خلاقیت کم در نگارش متون درسی است.

واژگان کلیدی: خلاقیت، گیلفورد، تحلیل محتوا، کتاب هدیه های آسمانی

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

۱- مقدمه :

بدون تردید خلاقیت و نوآوری یکی از مهمترین و اساسی‌ترین ویژگی‌های انسان است که تقریباً همه ابعاد و جنبه‌های زندگی و تمدن وی را تحت تأثیر کامل خود قرار میدهد. خلاقیت و نوآوری همیشه برای انسان با اهمیت بوده است. از اولین خلاقیت‌ها و نوآوری‌ها در عصر حجر قدیم مانند تراش سنگ چخماق با ضربات سنگی برای ساخت ابزار تا اختراع چرخ، ارابه، خط و زبان تا انبوه خلاقیت‌ها و نوآوری‌های علمی فنی صنعتی و هنری پیشرفته امروزی در عصر فرا صنعتی امروز. بنابراین در واقع تمام علوم و فنون و هنرها و به طور کلی همه تمدن انسان محصول خلاقیت است و در این خصوص نقش تکوینی و تکاملی دارد.

یکی از پرسشهای اساسی درباره خلاقیت این است که آیا امکان پرورش آن وجود دارد؟ حاصل مطالعه تورنس (۱۹۶۱) روی گروهی از دانش آموزان ۶ تا ۸ ساله نشان میدهد شاگردانی که به ابراز عقاید با روشهای خاص خود عادت میکنند در مقایسه با گروه کنترل در آزمونهای خلاقیت نمره‌های بالاتری بدست می‌آورند و نتیجه میگیرند که میتوان به کودکان اصولی را آموخت که قدرت تولید ایده‌های جدید آنان را بهبود بخشد. برای پرورش خلاقیت مسیری مطلوبتر از نظام تعلیم و تربیت نیست تعلیم و تربیتی که کانت در وصف آن میگوید "بشر تنها با تعلیم و تربیت آدم تواند شد و آدمی چیزی جز آنچه تعلیم و تربیت از او می‌سازد، نیست یکی از اهدافی که به نظر میرسد آموزش و پرورش باید به آن بپردازد پرورش تفکر خلاق در یادگیرندگان و توانایی تفکر حل مساله است.

در عصر حاضر دانش آموزان برای رویارویی با تحولات شگفت‌انگیز هزاره سوم میلادی باید مهارتهای تفکر خلاق خود را به منظور تصمیم‌گیری مناسب و حل مسائل پیچیده جامعه بهبود بخشند. آنان باید مهارتهای پژوهشی و حل مسأله و روحیه جستجوگری را در خود افزایش دهند روشن است که برای دست‌یابی به این اهداف مسئولیتی سنگین بر دوش مراکز آموزشی، به ویژه آموزش و پرورش قرار میگیرد. این مراکز از یک سو وظیفه‌ی آموزش دانش آموزان و تهیه اطلاعات مورد نیاز آنان را به عهده دارند و از سوی دیگر، باید زمینه‌ای را فراهم آورند تا به رشد و پرورش خلاقیت و نوآوری و استفاده صحیح و جهت‌دار از این استعداد و توانایی کمک کنند (گنجی، ۱۳۸۲: ۵۴). بنابراین مهمترین نقش مسئولین تعلیم و تربیت پرورش توانایی خلاقیت افراد است و امکان بروز خلاقیت افراد، وقتی مهارتها و انگیزه خلاقیت در کودکی پرورش یابد بسیار بیشتر است. شاید از آن مهمتر این واقعیت است که چنانکه بسیاری از روان‌شناسان تأکید دارند خلاقیت و سلامت روح و روان همراه و همگام اند.

در دهه ۱۹۵۰ میلادی مغرب زمین شاهد شکل‌گیری یک موج علمی با هدف شناخت و پرورش خلاقیت بود و از همان زمان، نخستین مطالعات و تحقیقات بنیادی و هدفدار در زمینه خلاقیت آغاز شد. امروزه جوامع بشری به علت مواجهه با تحلیل منابع طبیعی و وابستگی متقابل میان کشورهای و سرعت فزاینده‌ی تغییرات نیاز به پرورش خلاقیت را بیشتر احساس میکنند. نیاز به تصویری هر چه جامع‌تر و دقیق‌تر از آینده برای هر جامعه ضروری است. چنین تصویری از آینده، در افراد جامعه‌ی انگیزه لازم برای نیل به بالاترین سطح تفکر و خلاقیت به وجود می‌آورد. (تورنس به نقل از گنجی، ۱۳۸۲). چون پیشرفت هر جامعه بیش از امکانات مالی به تولید و نوآوری افراد بستگی دارد نه تقلید و استفاده از راه‌های مکشوف و تقریباً منسوخ اولین اجرای چنین، سیاستی ایجاد زمینه‌های مناسب برای پرورش خلاقیت‌هاست. برای انجام این مهم باید هدفهای آموزشی یک جامعه حامل پیامدهای خلاق باشد. در واقع توسعه خلاقیت در نظام آموزشی بیش از این حائز اهمیت است که بر اساس پژوهشها و تجربیات ابتکار و خلاقیت در اغلب کودکان مشاهده می‌شود. به این خاطر باید گفت آموزش خلاقیت در آموزشگاهها و به ویژه با توجه به ویژگی‌های جسمی عاطفی روانی و عقلی دانش آموزان ضرورتی است که در همه جای دنیا احساس میشود (سام خانیان، ۱۳۸۴).

خلاقیت یک ویژگی مطلوب انسانی است که مدارس باید برای آموزش و پرورش آن جدیت نشان دهند. آموزش خلاقیت و یا تربیت تفکر خلاق به عنوان یکی از هدفهای اساسی و شناخته شده تعلیم و تربیت همیشه از حمایت عمومی برخوردار بوده است. حل مسائل و خلاقیت از متمایزترین تواناییهای شناختی انسان است. کشورهای دنیا پرورش قوه خلاقیت شاگردان را ارزشمندترین هدف تربیتی به شمار می‌آورند زیرا پرورش خلاقیت ارتباط تنگاتنگی با پیشرفتهای اقتصادی و تمدن و ترقی هر کشور دارد. تعلیم و تربیت باید یادگیرندگان را آماده کند تا در حل مساله‌ی خود از تفکر خلاق استفاده کنند، زیرا دنیای آینده احتیاج به انسانهای خلاق دارد شرایط متغیر زندگی هر لحظه فرد را در برابر مساله قرار میدهد. یادگیرندگان خلاق با استفاده از معلومات موجود حافظه به آرایش مفاهیم و اصول علمی پرداخته به اصول و مفاهیم جدید دست می‌یابند و در نهایت تفکر و اندیشه را در حل مسائل مختلف و ساختن فرضیه‌ها به کار می‌گیرند (قدسی، ۱۳۸۳). بسیاری از فیلسوفان و نظریه پردازان تعلیم و تربیت معتقدند که پرورش مهارتهای تفکر خلاق درست مانند مهارت خواندن و نوشتن باید از سالهای کودکی آغاز شود (قدسی، ۱۳۸۳) قدسی (۱۳۸۳) معتقد است در نظام برنامه‌ریزی درسی ایران بیشترین تأکید بر فراگیری انواع معلومات و انتقال واقعیت‌های علمی است که با روشهای مکانیکی و حافظه‌ای به یادگیرندگان تحمیل میشود و حاصل آن همان دانش رویه‌ای در مقابل دانش مفهومی است که مطرح میکند. پژوهش حاضر با این پیش فرض

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

انجام میگیرد که محتوای خوب و مناسب کتاب هدیه های آسمانی سوم می تواند در رشد و شکوفایی دانش آموزان تأثیر مثبت و بهتری داشته باشد. از طریق این پژوهش دو مسأله مهم در نظام آموزش، یعنی وضعیت محتوای کتب هدیه های آسمانی پایه سوم و تأثیر آن در خلاقیت ذهنی فراگیران و در نتیجه نقشی که محتوای این کتاب درسی در شکوفایی خلاقیت دانش آموزان میتواند داشته باشد. مورد مطالعه و بررسی قرار خواهد گرفت. خوش بختانه نتایج پژوهشها در زمینه خلاقیت معلوم کرده است که خلاقیت کم و بیش در همه افراد جامعه وجود دارد و می توان آن را با آموزش گسترش داد و شکوفا کرد (اسکویی لر و همکاران، ۱۳۷۲: ۲۸) تحقیقات نشان داده که ۹۸ درصد بچه ها دارای خلاقیت بالایی هستند اما به محض این که پای آنها به مدرسه میرسد، بخشی از آن از بین میرود و تا سن ۱۲ سالگی به میزان زیادی از جمعیت افراد خلاق کاسته میشود.

در کشور ما که مدعی استقلال است و خلاقیت، ابتکار تولید ایده ها و اندیشه های نو برای رشد و ارتقای علمی آن از اهمیت بسزایی برخوردار است به راستی چقدر در نظام آموزش ما این امر مورد توجه قرار گرفته است؟ آیا در نظام آموزش ما خلاقیت تاکنون به عنوان یک موضوع جدی مورد توجه قرار گرفته است؟ اگر به راستی دریافته باشیم که برای نوآفرینی توسعه و پیشرفت همه جانبه کشور خود باید به استعدادها و تواناییهای خلاق مردم سرزمین خود اتکا داشته باشیم و کلید توسعه و ترقی همه جانبه خود را در پروراندن و شکوفاندن استعدادهای فکری و ذهنی کودکان و نوجوانان به عنوان عامل محرکه پیشرفت و بارور کننده ثروتها ببینیم آن وقت وظیفه خطیر نظام آموزش روشن میشود و باید که چگونه آموزش و پرورش میتواند جوابگوی این نهضت باشد؟ متأسفانه سیستم آموزش کشور ما پرورش دهنده و ب وجود آورنده افراد خلاق و صاحب ایده و فکر نبوده است. اصلی ترین علت این رکود موانعی هستند که در سیستم آموزشی ما وجود دارند، که هر یک به نوعی "خلاقیت کش هستند.

در تحلیل هایی که در مورد کتابهای هدیه های آسمانی انجام یافته چنین نتیجه گیری شده است که وجود پیشنهاد هایی مبنی بر طرح مطالبی درباره وجود سؤالات و فعالیت هایی که دانش آموزان را در موقعیتهای مبهم و خلاقیت برانگیز قرار دهد، وجود سؤالات یا فعالیت هایی که یافتن پاسخ و حل آنها مستلزم به کارگیری تفکر پژوهش و حل مسأله، تفکر نقاد، تفکر واگرا و پردازش اطلاعات باشد نشان دهنده نیاز به مطالبی از این قبیل در کتابهای هدیه های آسمانی دوره ابتدایی است. پس با توجه به اهمیت خلاقیت و پرورش آن و خصوصاً در نظام آموزش باید به مسأله خلاقیت و شیوههای پرورش آن در کودکان توجه ویژه ای نمود. شاید بتوان گفت که، مسأله مهمترین آموزش کودکان خلاق استفاده از محتوای آموزشی مناسب و روشهای گوناگون برای حل مسأله یابی، خلاقیت و تفکر سازنده است. سام خانیان، بنابر اهمیت محتوای کتب درسی است که شورای پژوهش علمی کشور نیز در برنامه ملی تحقیقات کشور که در بهمن ماه سال ۱۳۷۵ ارائه کرده است بررسی کتابهای درسی در مقاطع مختلف و میزان تناسب آنها برای پرورش استعداد و ایجاد روحیه خلاقیت و ابداع و نوآوری را به عنوان یکی از عناوین ضروری برای تحقیقات ملی کشور مطرح کرده است. پس اهتمام به عناوین بیشتر در این امر در قالب پژوهشهای جامع مفید و کارآمد ضروری است لذا سوال اصلی پژوهش حاضر این است که آیا محتوای کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ابتدایی از مؤلفه های تعریف شده خلاقیت (مؤلفه های خلاقیت گیلفورد) برخوردار میباشد؟

جهان امروز با سرعت فوق العاده ای در حال تحول و دگرگونی است تغییر و تحول و بی اعتبار شدن سریع اطلاعات جدید از ویژگیهای عصر کنونی است؛ بنابراین مسائل فعلی و آینده یک ملت را دیگر نمیتوان با راه حلهای کهنه دیروز حل کرد. امروزه جوامع با گام گذاشتن به هزاره سوم جهت روبرو شدن با تحولات شگفت انگیز قرن بیست و یکم، و تصمیم گیری مناسب و حل مسأله پیچیده و تبدیل تهدیدها به فرصتها باید به طور فزاینده ای به مهارتهای تفکر خلاق مجهز شوند؛ چون سرعت تغییر و تحولات هرگز به این شتاب نبوده است. طبق نظر متخصصان فناوری اطلاعات انتظار میرود که در سال ۲۰۲۰ علم و دانش بشر هر هفتاد روز دو برابر میشود بنابراین معلوم نیست نسلهای آینده که سازندگان جوامع آینده هستند چه مسائل و چالشهایی را پیش رو خواهند داشت؛ بنابراین باید کودکان و نوجوانان که آینده سازان هر مملکتی هستند، طوری تربیت شوند تا بتوانند پاسخگوی تغییر و تحولات محیط و اجتماع پر تلاطم آینده باشند چون تاریخ بشر، گورستان فرهنگها و جوامع بزرگی است که پایان فاجعه آمیز آنها بدان سبب بوده است که افراد آن جوامع نتوانسته اند در برابر چالشها و تغییر و تحولات واکنش ارادی بخردانه و برنامه ریزی شده ای را از خود بروز دهند. پس امروزه شعار نابودی در انتظار شماست، مگر این که خلاق و نوآور باشید، در پیش همه جوامع است.

امروزه پرورش و تولید فکر اندیشه و ایده والاترین هدفی است که در سرلوحه هر نظام فکری و تعلیم و تربیت هر قوم و ملتی میباشد. امروزه آرزو و هدف ملتها داشتن از سازههای متفکر، متعهد، مبتکر و با اندیشه های والا است تا از طریق آنها بهترین شرایط زندگی فردی و اجتماعی اقتصادی و سیاسی را فراهم آورند.

با وجود اهمیت روز افزون مسأله خلاقیت و تربیت خلاق، کودکان نوجوانان و جوانان با وجود اینکه ذخایر انسانی یاد شده در شرایطی وارد نظام آموزش و پرورش میگردند که به لحاظ روانی از حداکثر آمادگی نسبت به پذیرش القای اولیای آموزش و پرورش خویش برخوردارند اما برخی از

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

واقعیات حکایت از آن دارد که آموزش و پرورش در نقاط بسیاری از جهان نه تنها در راستای تحقق تربیت خلاق افراد برنیامده است بلکه به سبب تکیه افراطی و مفرط به محفوظات شاگردان، گاه در پسرفت ذهنی آنها مؤثر بوده است (مایلی ترجمه منصور، ۱۳۶۸، به نقل از گلزاری، ۱۳۹۰). یادگیری در دوران کودکی از حساسیت ویژه‌ای برخوردار است زیرا این امر بر ساخت شخصیت فرد هم از نظر علمی و هم از نظر کیفی تأثیر دارد و این دوره و یادگیری‌های آن مقدمه‌ای برای دستیابی به معرفت‌های بعدی خواهد بود. بنابراین هر گونه تعلل در تدوین و تألیف منابع یادگیری این دوره و آموزش‌های خاص آن پیامدهای سوء و شاید دائمی به همراه خواهد داشت. (مفیدی، ۱۳۸۶)

در این میان برای تغییر و تعدیل رفتار فراگیران نقش اساسی بر عهده آموزش و پرورش است و از آنجا که نظام آموزش و پرورش متمرکز و برنامه کتاب و معلم محورهای اساسی آموزش و یادگیری هستند و با توجه به آن که در بسیاری از موارد، کتاب درسی تنها رسانه آموزشی است که در اختیار معلم قرار دارد و فرآیند تدریس و یادگیری تنها با اتکا به محتوای برنامه درسی انواع ارزشیابی‌های تحصیلی آزمون‌ها و گزینش‌های متعدد بر مبنای محتوای کتابهای درسی صورت می‌پذیرد، کتاب به منزله برنامه آموزشی جای تتبع فراوان دارد بنابراین محتوای مطلوب کتابهای درسی میتواند دانش آموزان را به چالش فکری وادارد و از گره فکری و ذهنی رها سازد و پاسخ‌گوی نیازمندیهای عصر جدید انسانها باشد. (یزدانی، ۱۳۹۵). از جمله کتابهای درسی میتوان به هدیه‌های آسمانی اشاره کرد که نقش اساسی در پرورش روحیه جستجوگری و تفکر انتقادی دارد.

اگر نگاهی به تاریخ بیندازیم که اساساً در جهان تغییرات توسط معدود کسانی انجام گرفته است که جهش‌هایی خلاق در طرز تفکر خود ایجاد نموده‌اند و وجود اختراعات خود دلیلی بر این مدعا است. انتقاد از آموزش و پرورش سنتی بر اهمیت تغییر و تحول برنامه‌های سنتی و هدایت آموزش به سمت برنامه‌های خلاق تأکید می‌ورزند این محققان معتقدند که برای تحقق بخشیدن به این موضوع باید به غنی‌سازی محیط آموزشی و ارائه برنامه خلاق، پرداخت لذا تربیت معلمان خلاق به منظور تربیت دانش‌آموزانی خلاق اهمیت فراوان دارد.

امروزه به یقین ثابت شده که خلاقیت عنصر مهمی در روانشناسی تفاوت‌های فردی است. با توجه به این که جامعه برای نائل شدن به پیشرفتهای اجتماعی اقتصادی فرهنگی و آموزشی نیازمند وجود انسانهایی مستعد و خلاق است، کند و کاو در این زمینه میتواند در جهت یافتن شیوه‌های مؤثر در تقویت ویژگیهای شخصیتی مثبت و سالم برای رشد و شکوفایی بهتر و بیشتر استعدادهای خلاق کودکان حائز اهمیت باشد. بنابراین این ضرورت دارد در محتوای کتابهای درسی بر آموزش مستقیم مداوم و پرورش تفکر منطقی و کسب دانش خلاق دانش‌آموزان تأکید نماییم با توجه به این که مهمترین مسأله در آموزش کودکان خلاق استفاده از محتوای آموزشی مناسب و روش‌های گوناگون مسأله، بایستی خلاقیت و تفکر است و کتابهای درسی در زمینه ایجاد مهارتهای خلاق نقش بسزایی دارند، و نتایج بیشتر پژوهشها نشان دهنده این است که کتابها بر حافظه شناختی تأکید دارند و دانش آموزان را به فعالیت وادار نمیکند و فقط به انباشت اطلاعات توجه کرده‌اند. اهمیت خلاقیت در زندگی شخصی ما در نظر گرفته نمیشود خلاقیت نیاز به تشویق و پرورش و آموزش دارد. این نیاز، یافتن بهترین راه حل‌ها را برای آن دسته از مردم که به ابزار و پیاده‌سازی ایده‌های خلاق مایلند و امیدارد اهمیت خلاقیت به منظور بیان احساسات، افکار و عقاید برای افراد ضروری است ابزار خلاقیت همان چیزی است که با گرفتن عقاید قدیم و جدید حاصل میشود و باعث ایجاد چیزی تازه و منحصر به فرد از این ایده‌ها میشود. (فرگوسن، ۲۰۰۸، به نقل از دلاور، ۱۳۸۸)

بر این اساس، پژوهشگر با بررسی محتوای کتاب هدیه‌های آسمانی بر اساس الگوی آموزشی خلاقیت گیلفورد و بیکاردز امیدوار است که بتواند داده‌های معتبر و مورد نیاز لازم را برای تصمیم‌گیرندگان و کارشناسان برنامه‌ریزی درسی فراهم آورد تا آنها بتوانند در مورد اصلاح بهبود و احیاناً تغییر اجزاء و عناصر برنامه درسی هدیه‌های آسمانی تصمیم‌گیری کنند. بسیاری از فیلسوفان و نظریه پردازان تعلیم و تربیت معتقدند که پرورش مهارتهای تفکر خلاق درست مانند مهارت خواندن و نوشتن باید از سالهای کودکی آغاز شود.

هدف اصلی آموزش و پرورش پویا و خلاق آفرینش است آفرینش انسانهایی توانا به انجام دادن کارهای نو، انسان‌هایی که کاشف و نوآور باشند این مسأله با توجه به شرایط هزاره سوم بیشتر قابل تعمق است زیرا امروزه برای مقابله با مسائل فردی و اجتماعی، پیچیده به پرورش افرادی نیاز است که با اتکا به نیروی اراده و تعقل خویش منطقی و خلاق اندیشیده و بجای وابستگی نا سالم و استفاده صرف از دستاوردهای اقتصادی و فرهنگی دیگران مولد دانش فن‌آوری، فرهنگ مناسب برای زندگی مستقل فعال و خلاق در عصر دانایی باشند.

با بررسی اهداف نظام آموزش و پرورش ملاحظه میشود که این اهداف شامل هشت محور اساسی اهداف اعتقادی، اخلاقی، فرهنگی و هنری، علمی آموزشی، اجتماعی، سیاسی و نظامی، اقتصادی و زیستی هستند که همراه با زیر مجموعه‌هایشان ۵۵ هدف میشوند. تنها یک هدف آن هم به شکل غیر مستقیم به مسأله خلاقیت اشاره دارد که آن هم به شرح زیر میباشد: تقویت روحیه حقیقت‌جویی، تعقل و تفکر تحقیق، نقادی و ابتکار در تمامی زمینه‌های اسلامی، فرهنگی، علمی و فنی. بنابراین به نظر میرسد محتوای کتب درسی و چگونگی تدوین محتوای این کتب به دلیل کثرت اهداف طرح‌های خلاقیت و نوآوری در اهداف پیش‌گفته شده به مسأله خلاقیت در جریان تهیه کتب درسی توجه لازم را معطوف نداشته‌اند.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

بررسی و تحلیل کتاب درسی به عنوان یکی از عناصر مهم در فرآیند نظام متمرکز آموزش و پرورش ایران، از اهمیت و ارزش خاصی برخوردار است. بنابراین با توجه به اهمیت بحث تعلیم و تربیت دینی در دوره ابتدایی که شالوده و پایه اصلی نظام تعلیم و تربیت است محقق بر آن است تا کتاب درسی هدیه های آسمان پایه سوم ابتدایی را براساس اهداف مبانی قرآن تحلیل محتوا نماید.

هدف اصلی تحقیق حاضر عبارت است از تحلیل محتوای کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ابتدایی با در نظر گرفتن مؤلفه های خلاقیت از دیدگاه گیلفورد

اهداف جزئی نیز به شرح زیر است:

۱. بررسی میزان برخورداری محتوای کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ابتدایی بر اساس مؤلفه های خلاقیت.

۲. بررسی میزان برخورداری پرسشهای کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ابتدایی بر اساس مؤلفه های خلاقیت.

۳. بررسی میزان برخورداری تصاویر کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ابتدایی بر اساس مؤلفه های خلاقیت

سوالات تحقیق عبارت اند از:

۱. آیا متون کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ابتدایی از مؤلفه های تعریف شده خلاقیت (مؤلفه های خلاقیت گیلفورد) برخوردار میباشند؟

۲. آیا پرسشهای کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ابتدایی از مؤلفه های تعریف شده خلاقیت (مؤلفه های گیلفورد) برخوردار میباشند؟

دولت دوست (۱۳۸۸) در پایان نامه خود به بررسی میزان برخورداری کتابهای فارسی دوره راهنمایی از مولفه های خلاقیت پرداخت برای این کار مولفه های مورد نظر از دیدگاه گیلفورد و بیکاردز به عنوان ملاکهای تحلیل و پاراگراف هر درس به عنوان واحد، تحلیل انتخاب شدند و یافتههای تحلیل با استفاده از تکنیک پیشنهادی ویلیام رومی تحلیل شد. نتایج پژوهش حاکی از این امر بودند که میزان توجه به خلاقیت در متن کتابهای اول دوم و سوم راهنمایی در حد ضعیف و میزان توجه به خلاقیت در پرسشهای کتابهای اول، دوم سوم راهنمایی به ترتیب پائین تر از متوسط ضعیف و ضعیف بودند. بنابراین کتابهای یاد شده در بخشهای متن و پرسشها نیاز به اصلاح دارند.

عبداللهی نیا (۱۳۹۰)، در پایان نامه خود به بررسی محتوای آموزشهای هنرهای تجسمی در مراکز پیش دبستانی شهر کاشمر و مطابقت آن با عوامل خلاقیت گیلفورد پرداخت نتایج پژوهش در بررسی نهایی نشان میدهد که در سه بخش مشاهده فعالیت های کلاسی و کتابهای رنگین کمان و واحد کارهای آموزشی و در سه مقوله آموزش نقاشی، کار با قیچی و کاردستی و کار با مواد شکل پذیر یا سفالگری در مجموع ۲۸۱ واحد ثبت و مورد تحلیل قرار گرفت. همانگونه که آمده است مورد معادل ۱۲/۰۹ درصد محتوا در بخش فرایندهای شناختی ۲۴ مورد معادل ۸/۵۴ درصد در بخش حافظه، ۵ مورد معادل ۱/۷۷ درصد در بخش ارزشیابی ۱۱۲ مورد در سطح تفکر واگرا مورد تحلیل قرار گرفت که به تفکیک عوامل خلاقیت ۲۶۶۹ درصد در سطح سیالی، ۲۴،۹۱ درصد در سطح انعطاف پذیری و ۲۴،۹۱ درصد در سطح اصالت. می باشد و بالاخره ۲۶ مورد معادل ۹/۲۵ درصد در بخش تفکر همگرا کد گذاری شدهاند. لازم به ذکر است در این تحلیل ۸۳ مورد معادل ۲۹/۵۳ درصد از محتوا در هیچ یک از تقسیمات فرایندهای ذهنی و عوامل خلاقیت گیلفورد جای نگرفته اند. این موارد شامل مفاهیمی بودند که بیشتر مربوط به انجام کارهای دستی و مکانیکی صرف و تقلیدی مربوط شده و فعالیت ذهنی و تفکر در آنها دیده نمی شد به طور کلی نتیجه بررسی محتوای مذکور نشان میدهد که محتوای آموزشهای هنرهای تجسمی از نظر تناسبات با عوامل خلاقیت گیلفورد در سطح متوسطی میباشند. همچنین بر اساس یافتههای این پژوهش عامل سیالی با ۲۶/۶۹ درصد بیشترین سهم را از نظر تطابق محتوا با عوامل خلاقیت گیلفورد داشته است.

حسین زاده (۱۳۹۲) در پایان نامه خود به بررسی میزان توجه به مولفه های خلاقیت گیلفورد در کتب درسی علوم تجربی دوره راهنمایی کشور ایران پرداخت. نتایج پژوهش نشان داد که از جملات مندرج در کتب درسی علوم تجربی دوره راهنمایی، ۶۵۴ جمله مرتبط با خلاقیت گیلفورد در سه پایه اول، دوم، سوم راهنمایی بوده است به عبارتی در سه پایه دوره راهنمایی در صد از جملات مرتبط با خلاقیت گیلفورد میباشند از آنجا که زیر ۳۰ درصد معیار مطلوبی جهت میزان توجه نمی باشد بنابراین در مجموع میزان توجه به مولفه های خلاقیت گیلفورد در این کتب رضایت بخش نمی باشد.

۲- روش شناسی :

در طرح تحقیق حاضر با توجه به اینکه محقق قصد دارد مؤلفه خلاقیت را در کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ابتدایی بررسی نماید از روش تحلیل محتوا استفاده خواهد شد. استفاده از روش تحلیل محتوای مفهومی در زمینه آموزش و پرورش مبتنی بر این فرض اساسی است که هر وسیله مانند کتاب دارای پیام نهانی و آشکاری است که خواننده را تحت تأثیر قرار میدهد

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

در این تحقیق از تحلیل محتوای مفهومی استفاده میشود که عبارت است از تحلیل، متن پرسشها و تصاویر است. در این تحقیق نمونه آماری کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ابتدایی میباشد. روش جمع آوری اطلاعات در این تحقیق از بین چهار روشی که مارشال و راسمن برای جمع آوری اطلاعات نام برده اند، شیوه اسناد و مدارک میباشد. (مارشال و، راسمن ۱۹۸۱ به نقل از گلزاری، ۱۳۸۵).

روایی اعتبار این تحلیل محتوا اعتبار محتوایی از نوع صوری بوده یعنی با مراجعه به عقل سلیم کتب و داوران و اساتید متخصص در حیطه دانشگاه پیام نور مورد تأیید قرار گرفته است. علاوه بر نظر صاحب نظران از تحقیقات داخلی و خارجی هم استفاده شده است.

پایایی به منظور اطمینان از روایی، تحقیق کلیه ی مولفه های خلاقیت از دیدگاه گیلفورد و بیکاردز همراه با فرمی به صورت بلی و خیر بلی = ۱ و خیر (۲) در اختیار دو تن از استادان مجرب دانشکده ی علوم تربیتی و روانشناسی دانشگاه پیام نور قرار داده شد تا نظرات خود را مبنی بر این که آیا مولفه های چهارده گانه خلاقیت میتوانند به عنوان معیاری جهت تشخیص خاصیت فعال و یا غیر فعال واحدهای تحلیل در کتاب مورد مطالعه در نظر گرفته شوند ارایه نمایند. ضریب همبستگی پیرسون برابر با ۰٫۷۶، محاسبه گردید. همچنین به منظور تعیین صحت روش انجام کار، به ویژه در مورد با تخصیص ویژگی خلاق یا غیر خلاق به واحدهای تحلیل در متن یا سوالها و تصاویر موجود در هر درس، دو مورد از واحدهای تحلیل خلاق و غیر خلاق به ترتیب از متن، سوالها و تصاویر کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ابتدایی، که به وسیله محققان مشخص گردیده بود به صورت تصادفی انتخاب و در اختیار چهار داور متخصص در علوم تربیتی و روانشناسی قرار داده شد، تا نظرات آنها در مورد با تخصیص صحیح یا غیر صحیح ویژگی خلاقیت به واحدهای تحلیل منتخب، مشخص گردد. میانگین کل نظرات داوران در مورد با تخصیص صحیح واحدهای تحلیل مربوط به متن سوالها و تصاویر کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ابتدایی ۱۷۲٫۵/۰ است.

۳- بحث درباره یافته ها

تشریح مؤلفه های خلاقیت گیلفورد کتاب هدیه آسمان پایه سوم کتاب هدیه آسمان پایه سوم دارای ۲۰ درس میباشد در این پژوهش واحد تحلیل برای متن پاراگراف (بند) برای سوالات هر سوال و برای تصاویر هر تصویر میباشد.

تشریح مؤلفه های خلاقیت با توجه به مؤلفه های گیلفورد در متن کتاب هدیه آسمان پایه سوم

جدول ۱: کتاب هدیه های آسمان پایه سوم (متن)

نام درس	سیالی	انعطاف پذیری	ابتکار	حساسیت به مسئله	ترکیب	ارزشیابی	تحلیل گیری	پهلوچیگی	اقتباس	بزرگ نمایی	کوچک نمایی	جایگزینی	ترتیب دوباره	عمل بالعکس	چ واحد های خلاق	چ واحد های غیر خلاق	چ واحد های تحلیل
۱											۱				۱	۲	۴
۲	۱			۱					۱						۳	۴	۷
۳															۰	۲	۲
۴									۱						۱	۲	۴
۵				۱					۱						۲	۲	۴
۶				۱											۱	۲	۴
۷				۱											۱	۲	۴
۸				۱											۱	۳	۴
۹				۱											۱	۲	۳
۱۰				۱					۱						۲	۴	۶
۱۱				۱					۱						۲	۴	۶
۱۲	۱			۱					۱						۳	۹	۱۲
۱۳				۱											۱	۳	۴

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

۲	۱	۱															۱						۱۴
۵	۲	۲															۱			۱			۱۵
۴	۲	۲															۱			۱			۱۶
۴	۲	۱															۱						۱۷
۴	۲	۲															۱						۱۸
۵	۴	۱															۱						۱۹
۸	۶	۲								۱							۱						۲۰
۹۲	۶۳	۲۹	۰	۰	۰	۱	۰	۶	۰	۱	۰	۰	۰	۱۷	۰	۰	۴						جمع

ضریب درگیری در مجموع برای متون کتاب هدیه های آسمان پایه سوم

$$29 = \frac{\text{خلاق های مولفه مجموعه}}{\text{خلاق غیر های مولفه مجموعه}} = \frac{0.46}{(1-1)}$$

ضریب درگیری در مجموع برای متون کتاب هدیه های آسمان پایه سوم ۰,۴۶ (۴۶ درصد) میباشد چون کمتر از یک و نزدیک به ۵/۰ میباشد میتوان گفت متون کتاب هدیه آسمانی پایه سوم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمیتوانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی متن تجدید نظر نمایند.

جدول ۲: کتاب هدیه های آسمان، پایه سوم (سوالات)

نام درس	سیالی	انعطاف پذیری	بتکار	حساسیت به مسئله	ترکیب	رژیمیایی	تحلیل گیری	بپچیدگی	اقتباس	بزرگ نمایی	کوچک نمایی	جایگزینی	ترتیب دوباره	عمل بالعکس	ج واحد های خلاق	ج واحد های غیر خلاق	ج واحد های تحلیل
۱	۱					۱									۲	۶	۸
۲						۱									۱	۶	۷
۳	۱						۱								۲	۴	۶
۴	۱					۱									۲	۵	۷
۵	۱								۱						۲	۲	۴
۶	۱						۱								۲	۴	۷
۷															۷	۷	۷
۸							۱								۱	۵	۶
۹	۱						۱	۱							۴	۴	۷
۱۰	۱					۱									۴	۲	۵
۱۱	۱								۱						۲	۶	۱۱
۱۲	۱					۱									۲	۴	۵
۱۳				۱		۱									۲	۵	۶
۱۴	۱						۱								۲	۴	۵
۱۵	۱			۱											۲	۴	۷
۱۶	۱			۱			۱								۴	۵	۷
۱۷				۱		۱									۲	۶	۸
۱۸	۱			۱											۲	۳	۵

۳	۱	۲								۱	۱				۱۹	
۳	۱	۲								۱	۱				۲۰	
۱۲۲	۸۶	۳۶	۰	۰	۰	۰	۰	۲	۱	۷	۸	۰	۷	۰	۰	۱۱
															جمع	

ضریب درگیری در مجموع برای سوالات کتاب هدیه های آسمان پایه سوم

$$0.42 = \frac{\text{خلاق های مولفه مجموعه}}{\text{خلاق غیر های مولفه مجموعه}} = \frac{36}{86}$$

ضریب درگیری در مجموع برای متون کتاب هدیه های آسمان پایه سوم ۰,۴۲ (۴۲ درصد) میباشد چون کمتر از یک و نزدیک به ۵/۰ میباشد میتوان گفت پرسش ها کتاب هدیه آسمانی پایه سوم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمیتوانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی پرسش ها تجدید نظر نمایند.

جدول ۳: کتاب هدیه های آسمان، پایه سوم (تصویر)

نام درس	سیالی	انعطاف پذیری	ابتکار	حساسیت به مسئله	ترکیب	ارزشیابی	تحلیل گیری	پنچیدگی	قتباس	بزرگ نمایی	کوچک نمایی	جایگزینی	ترتیب دوباره	عمل بالعکس	چ واحد های خلاق	چ واحد های غیر خلاق	چ واحد های تحلیل
۱				۱											۲	۷	۹
۲				۱		۱		۱							۲	۷	۹
۴	۱			۱		۱									۴	۹	۱۴
۴	۱			۱			۱								۴	۷	۱۱
۵															۰	۲	۴
۶				۱											۱	۳	۴
۷						۱									۲	۲	۵
۸							۱								۱	۴	۵
۹															۰	۲	۲
۱۰				۱				۱							۲	۴	۶
۱۱															۰	۲	۲
۱۲	۱			۱				۱							۴	۹	۱۴
۱۳															۰	۲	۲
۱۴								۱							۱	۲	۳
۱۵				۱				۱							۲	۷	۹
۱۶															۰	۲	۲
۱۷															۰	۳	۴
۱۸				۱											۲	۴	۵
۱۹						۱									۰	۴	۴
۲۰															۰	۰	۰
جمع	۳	۰	۰	۹	۰	۴	۴	۰	۷	۰	۰	۰	۰	۰	۲۷	۸۴	۱۱۰

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب هدیه های آسمان پایه سوم

$$0.33 = \frac{\text{خلاق های مولفه مجموعه}}{\text{خلاق غیر های مولفه مجموعه}} = \frac{27}{83}$$

ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب هدیه های آسمان پایه سوم ۰,۳۳ (۳۳ درصد) میباشد چون کمتر از یک میباشد میتوان گفت تصاویر کتاب هدیه آسمانی پایه سوم از خلاقیت کمی برخوردار است و با این وضعیت نمیتوانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی تصاویر تجدید نظر نمایند.

طبق جدول که ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه سوم ۰,۴۶ (۴۶ درصد) میباشد چون کمتر از یک و نزدیک به ۵/۰ میباشد میتوان گفت متن کتاب هدیه آسمانی پایه سوم از خلاقیت متوسطی برخوردار است.

طبق جدول آنجا که ضریب درگیری در مجموع برای پرششهای کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ۰,۴۲ (۴۲ درصد) گفت پرششهای کتاب هدیه آسمانی پایه سوم می باشد چون کمتر از یک می باشد و نزدیک به ۰,۵ می باشد می تواند از خلاقیت متوسطی برخوردار است.

طبق جدول آنجا که ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب سوم هدیه های آسمانی ۰,۳۳ (۳۳ درصد) میباشد چون کمتر از یک میباشد میتوان گفت تصاویر کتاب هدیه آسمانی پایه سوم از خلاقیت کمی برخوردار است.

۴- نتیجه گیری

برای پرورش خلاق شرایطی لازم است که اهم آنها عبارت اند از: معلم مطلع در زمینه پرورش خلاقیت دانش آموزان با بهره هوشی متوسط و بالاتر امکانات مناسب و کتب درسی با محتوای مناسب بنابراین یکی از عواملی که در جریان آموزش و پرورش و خلاقیت ذهنی دانش آموزان نقش مهمی را ایفا میکند محتوای کتب درسی مناسب شده و مطلوب است. با آنکه در اهمیت خلاقیت و یادگیری خلاق تردیدی وجود ندارد اما در بسیاری از موارد کشورهای پیشرفته وقتی سخن از تدوین و پیاده سازی برنامه ریزی درسی و آموزشی جهت یادگیری خلاق به میان می آید مقاومت به صورت تردید جدی در عملی بودن آن، مفید بودن آن وجود زمینهای لازم و حتی لزوم آن مطرح میگردد اما در حال حاضر مشخص شده است که در این دوران فرا صنعتی و انفجار اطلاعات خلاقیت نه یک ضرورت بلکه شرط بقا می باشد.

در ایران نیز بر اساس همین ضرورت به مسأله خلاقیت توجه شده است. به عنوان نمونه توجه به قوای تخیل، ابتکار و پرورش مهارتهای خلاقیت به عنوان اصل پنجم اصول آموزش و پرورش کودکان ۶-۵ ساله و ۱۰-۷ ساله در آموزش عمومی کشور مورد نظر قرار گرفته است.

اما باید توجه داشت یک نظام جهت دگرگونی اساسی در روشهای آموزش باید به دگرگونی و تجدید بنای تمام عوامل که به نحوی در فضای تفکر خلاق موثر میباشد بپردازد و از میان این عوامل کتب درسی نقش مهمی در تأمین اهداف آموزشی هر کشور ایفا میکند. همچنین در برنامه ریزی نیز از اهمیت ویژه ای برخوردار است. به طوری که بیشتر فعالیتهای آموزشی در چارچوب آن امکان پذیر است.

کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ابتدایی آنچنان که باید از خلاقیت برخوردار نبود به نظر میرسد تعداد اهداف کلی در نظام آموزش و پرورش جمهوری اسلامی ایران یکی از مهمترین دلایل بی توجهی یا کم توجهی به امر خلاقیت در کتابهای درسی میباشد. این مسأله تا بدانجاست که در اهداف کلی کتابهای درسی هدیه های آسمانی تنها اشاره ای جزئی به خلاقیت شده است.

دلیل دیگر عدم توجه به مسأله ی خلاقیت، مشغولیت ذهنی نویسندگان کتب درسی به انتقال محتوا و توجه همزمان به مسأله خلاقیت بوده است. به نظر میرسد توجه همزمان به هر دو مورد کار بسیار مشکلی است و در هر درس یا کتاب درسی باید بطور مجزا و بدون دغدغه خاطر مسأله خلاقیت را مورد توجه قرار داد. البته در پرششهای دروس کتابها توجه به مسأله خلاقیت با راحتی بیشتری امکان پذیر است. بنابراین باید کتب هدیه های آسمانی را به طور ویژه به خصوص به لحاظ افزودن مولفه های خلاقیت مورد تجدیدنظر قرار دهیم. ضریب درگیری در مجموع برای متن کتاب هدیه های آسمان پایه سوم ۰,۴۶ ، ۴۶ درصد میباشد چون کمتر از یک و نزدیک به ۵/۰ میباشد میتوان گفت متن کتاب هدیه آسمانی پایه سوم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمیتوانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی متن تجدید نظر نمایند. ضریب درگیری در مجموع برای پرششهای کتاب هدیه های آسمانی پایه سوم ۰,۴۲ (۴۲ درصد) میباشد چون کمتر از یک میباشد و نزدیک به ۵/۰ میباشد میتوان گفت پرششهای کتاب هدیه آسمانی پایه سوم از خلاقیت متوسطی برخوردار است و با این وضعیت نمیتوانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی پرسشها تجدید نظر نمایند.

ضریب درگیری در مجموع برای تصاویر کتاب سوم هدیه های آسمانی ۰,۳۳ (۳۳ درصد) میباشد چون کمتر از یک میباشد میتوان گفت تصاویر کتاب هدیه آسمانی پایه سوم از خلاقیت کمی برخوردار است و با این وضعیت نمیتوانند آنچنان که باید به خلاقیت دانش آموزان کمک نمایند و طراحان کتب درسی باید در طراحی تصاویر تجدیدنظر نمایند.

کنفرانس ملی مطالعات کاربردی در فرایندهای تعلیم و تربیت

National Conference on Applied Studies in Education Processes

منابع

- احقر، قدسی (۱۳۸۳) تحلیل محتوای کتاب علوم تجربی پایه پنجم ابتدایی و تناسب آن با توان ذهنی دانش آموزان تهران فصلنامه تعلیم و تربیت سال بیستم شماره ۴ زمستان ۱۳۸۳، شماره مسلسل ۸۰
- اسکویی لر، نادر. (۱۳۷۲) ماهیت ساختار هوش، تهران، انتشارات کیوان.
- تورنس، ایس پل (۱۹۶۱)، خلاقیت (استعدادها و مهارت‌های خلاقیت و راههای آزمون و پرورش آن) ترجمه حسن قاسم زاده. تهران: دنیای نو.
- حسین زاده، عباس، (۱۳۹۲)، تحلیل محتوای کتب علوم تجربی دوره راهنمایی بر اساس شاخص خلاقیت گیلفورد، پایان نامه منتشر شده، دانشگاه آزاد اسلامی واحد مرودشت، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- دولت دوست، حسین (۱۳۸۸). بررسی میزان برخورداری کتابهای فارسی دوره راهنمایی از مؤلفه های خلاقیت پایان نامه منتشر نشده کارشناسی ارشد، دانشگاه شیراز.
- سام خانیان، محمد ربیع (۱۳۸۴). خلاقیت و نوآوری در سازمان آموزشی تهران، انتشارات رسانه تخصصی.
- عبداللهی نیا، معصومه، (۱۳۹۰)، بررسی تحلیلی محتوای آموزش های هنر در کلاس های پیش دبستانی شهر کاشمر و مطابقت آن با عوامل خلاقیت گیلفورد، پایان نامه منتشر شده، دانشگاه علامه طباطبایی - دانشکده روانشناسی و علوم تربیتی.
- فرگوسن، جرج ا، و تاکانه، یوشیو. (۱۳۸۸)، (تحلیل آماری در روانشناسی و علوم تربیتی) (ترجمه علی دلاور و سیامک نقشبندی). تهران: ارسباران.
- گلزاری، مزیدی، (۱۳۹۰)، بررسی میزان برخورداری کتاب های فارسی دوره ابتدایی از مولفه های خلاقیت، نشریه پژوهش های برنامه درسی، شماره یک، بهار و تابستان ۱۳۹۰.
- گنجی، مهدی، حمزه، (۱۳۸۲)، روانشناسی خلاقیت، تهران: ساوالان.
- مای لی، ریچارد، (۱۳۶۸)، ساخت، پدیدآیی و تحول شخصیت. ترجمه محمود منصور. تهران: دانشگاه تهران .
- مارشال، کاترین و راسمن، گرچن، ب. (۱۳۸۱). روش تحقیق کیفی. ترجمه پارسایان، علی و اعرابی، سید محمد، تهران: دفتر پژوهش های فرهنگی.
- مفیدی، فرخنده، (۱۳۸۶)، آموزش و پرورش پیش دبستان و دبستان. تهران: انتشارات دانشگاه پیام نور.
- یزدانی، فریدون، (۱۳۹۵)، شناسایی شاخصهای ارزشیابی کیفیت محتوای کتابهای درسی دوره ابتدایی، نشریه علمی-پژوهشی فناوری آموزشی دانشگاه تربیت دبیر شهید رجایی، شماره یک، پاییز ۱۳۹۵.